DOMSTOLENS DOM (Sjette Afdeling)

20. juni 2002 *

I de forenede sager C-388/00 og C-429/00,

angående anmodninger, som Giudice di pace di Genova (Italien) i medfør af artikel 234 EF har indgivet til Domstolen for i de for nævnte ret verserende sager,

Radiosistemi Srl

mod

Prefetto di Genova,

at opnå en præjudiciel afgørelse vedrørende fortolkningen af artikel 28 EF, af Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 1999/5/EF af 9. marts 1999 om radio- og teleterminaludstyr samt gensidig anerkendelse af udstyrets overensstemmelse (EFT L 91, s. 10) og af Europa-Parlamentet og Rådets beslutning nr. 3052/95/EF

* Processprog: italiensk.

af 13. december 1995 om indførelse af en ordning for gensidig information om nationale foranstaltninger, der fraviger princippet om frie varebevægelser inden for Fællesskabet (EFT L 321, s. 1),

har

DOMSTOLEN (Sjette Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, F. Macken, og dommerne N. Colneric, J.-P. Puissochet, V. Skouris og J.N. Cunha Rodrigues (refererende dommer),

generaladvokat: L.A. Geelhoed
justitssekretær: fuldmægtig L. Hewlett,

efter at der er indgivet skriftlige indlæg af:

— Radiosistemi Srl ved avvocati G. Conte og S. Cavanna

— Det Forenede Kongeriges regering ved R. Magrill, som befuldmægtiget, bistået af barrister C. Lewis

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved H. Støvlbæk og R. Amorosi, som befuldmægtigede,

på grundlag af retsmøderapporten,

efter at der i retsmødet den 28. november 2001 er afgivet mundtlige indlæg af Radiosistemi Srl ved G. Conte og S. Cavanna, af Det Forenede Kongeriges regering ved G. Amodeo, som befuldmægtiget, bistået af C. Lewis, og af Kommissionen ved H. Støvlbæk og R. Amorosi,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 21. februar 2002,

afsagt følgende

Dom

1 Ved kendelser af 16. oktober og 11. november 2000, indgået til Domstolen henholdsvis den 23. oktober og den 20. november 2000, har Giudice di pace di Genova i medfør af artikel 234 EF stillet fire præjudicielle spørgsmål vedrørende fortolkningen af artikel 28 EF, af Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 1999/5/EF af 9. marts 1999 om radio- og teleterminaludstyr samt gensidig anerkendelse af udstyrets overensstemmelse (EFT L 91, s. 10, herefter »direktivet«) og af Europa-Parlamentet og Rådets beslutning nr. 3052/95/EF af 13. december 1995 om indførelse af en ordning for gensidig information om nationale foranstaltninger, der fraviger princippet om frie varebevægelser inden for Fællesskabet (EFT L 321, s. 1).

2 Disse spørgsmål er blevet rejst i en tvist mellem Radiosistemi Srl (herefter »Radiosistemi«) og Prefetto di Genova (præfekten i Genova) vedrørende beslaglæggelsen af et vist antal fjernstyringsapparater, der er markedsført i Italien af Radiosistemi.

De relevante retsforskrifter

Fællesskabsbestemmelserne

3 Ifølge artikel 1 fastlægger direktivet forskriftsrammerne for markedsføring, fri bevægelighed og ibrugtagning i Fællesskabet af radioudstyr og teleterminal-udstyr.

4 Direktivets artikel 2, litra c), definerer radioudstyr som »et produkt eller en relevant komponent heri til kommunikation ved hjælp af udsendelse og/eller modtagelse af radiobølger inden for frekvensbånd, der er allokeret til jord- eller rumbaseret radiokommunikation«.

5 Direktivets artikel 3 bestemmer, at visse væsentlige krav finder anvendelse på alt apparatur. Det bestemmes i øvrigt i artikel 3, stk. 2, at radioudstyr skal konstrueres således, at det effektivt udnytter det frekvensbånd, der er allokeret til jord-/rumbaseret radiokommunikation og satellitressourcer, således at skadelig interferens undgås.

6 Direktivets artikel 5 bestemmer, at når apparaturet opfylder de harmoniserede standarder, formodes det, at apparaturet opfylder de væsentlige krav, der er anført i artikel 3.

7 Direktivets artikel 6, stk. 1, bestemmer:

»Medlemsstaterne sikrer, at apparatur kan markedsføres, hvis og kun hvis det opfylder de relevante væsentlige krav i artikel 3, og de øvrige relevante bestemmelser i dette direktiv, når det er installeret korrekt og vedligeholdes og anvendes efter hensigten. Det må ikke underkastes yderligere national regulering for så vidt angår markedsføringen.«

8 Direktivets artikel 6, stk. 4, har følgende ordlyd:

»Når der er tale om radioudstyr, der benytter frekvensbånd, hvis brug ikke er harmoniseret i hele Fællesskabet, skal fabrikanten eller dennes befuldmægtigede inden for Fællesskabet, eller den person, der er ansvarlig for markedsføringen af udstyret, underrette den nationale myndighed, der i den pågældende medlemsstat er ansvarlig for frekvensbåndforvaltning, om, at udstyret påtænkes markedsført på denne medlemsstats nationale marked.

Underretningen skal ske mindst fire uger, inden markedsføringen indledes, og skal omfatte oplysninger om udstyrets radiotekniske specifikationer (herunder navnlig frekvensbånd, kanalseparation, modulationstype og RF-styrke) og identifikationsnummeret for det underrettede organ, der er omhandlet i bilag IV eller V.«

9 Direktivets artikel 7, stk. 1 og 2, bestemmer:

»1. Medlemsstaterne tillader, at apparatur tages i brug i overensstemmelse med det formål, hvortil det er konstrueret, når det er i overensstemmelse med de relevante væsentlige krav i artikel 3 og andre relevante bestemmelser i direktivet.

2. Uanset stk. 1 og med forbehold af tilladelsesvilkårene for ydelse af den pågældende tjeneste i overensstemmelse med EF-lovgivningen kan medlemsstaterne kun begrænse ibrugtagning af radioudstyr med begrundelse i en effektiv og korrekt brug af frekvensbåndet, hindring af skadelig interferens eller hensynet til den offentlige sundhed.«

10 Direktivets artikel 8, stk. 1, bestemmer:

»Medlemsstaterne må ikke forbyde, begrænse eller hindre markedsføring eller ibrugtagning på deres område af apparatur, som er forsynet med den i bilag VII omhandlede CE-mærkning, der angiver, at apparaturet opfylder alle kravene i dette direktiv, herunder de i kapitel II omhandlede procedurer for overensstemmelsesvurdering. Denne bestemmelse berører ikke artikel 6, stk. 4, artikel 7, stk. 2, eller artikel 9, stk. 5.«

11 Direktivets artikel 9, stk. 1, har følgende ordlyd:

»Hvis en medlemsstat konstaterer, at apparatur, som ligger inden for dette direktivs anvendelsesområde, ikke opfylder direktivets krav, træffer den alle nødvendige foranstaltninger på sit område til at trække apparaturet tilbage fra markedet eller hindre brugen heraf, forbyde dets markedsføring eller ibrugtagning eller indskrænke dets frie bevægelighed.«

12 Det bestemmes i direktivets artikel 9, stk. 5:

»a) Uanset artikel 6 kan en medlemsstat under iagttagelse af traktatens bestemmelser, særlig artikel 30 og 36, vedtage hensigtsmæssige foranstaltninger med henblik på

i) forbud mod eller begrænsning af markedsføring og/eller

ii) krav om tilbagetrækning fra markedet

af radioudstyr, herunder typer af radioudstyr, der har forårsaget, eller som med rimelighed kan forventes at forårsage skadelig interferens, herunder

interferens med eksisterende eller planlagte tjenester på nationalt allokerede frekvensbånd.

b) Hvis en medlemsstat træffer foranstaltninger i overensstemmelse med litra a), underretter den straks Kommissionen om disse foranstaltninger og begrunder nærmere, hvorfor den har vedtaget dem.«

13 Direktivets artikel 12, stk. 1, bestemmer:

»Apparatur, der opfylder alle relevante væsentlige krav, skal være forsynet med CE-overensstemmelsesmærkningen, som beskrevet i bilag VII. [...]«

14 Direktivets artikel 19, stk. 1, bestemmer:

»Medlemsstaterne vedtager og offentliggør de nødvendige love og administrative bestemmelser for at efterkomme direktivet senest den 7. april 2000. De underretter straks Kommissionen herom. De anvender disse love og bestemmelser fra den 8. april 2000.

[...]«

15 Endvidere bestemmer artikel 1 i beslutning nr. 3052/95:

»Træffer en medlemsstat foranstaltning til at hindre fri omsætning eller markedsføring af en bestemt produktmodel eller -type, der lovligt er fremstillet eller markedsført i en anden medlemsstat, underretter den Kommissionen herom, når foranstaltningen direkte eller indirekte bevirker:

— et generelt forbud

— et afslag på markedsføringstilladelse

— en ændring af den pågældende produktmodel eller -type som betingelse for produktets markedsføring eller forbliven på markedet,

eller

— en tilbagetrækning fra markedet.«

16 Artikel 3 i beslutning nr. 3052/95 bestemmer følgende:

»1. Underretningspligten efter artikel 1 gælder for foranstaltninger truffet af de af medlemsstaternes myndigheder, der er beføjede til at træffe sådanne foranstaltninger, dog ikke for retsafgørelser.

Er en bestemt produktmodel eller -type omfattet af flere foranstaltninger, der træffes på samme materielle grundlag og efter identiske procedurer, gælder underretningspligten kun den af foranstaltningerne, der først blev truffet.

2. Artikel 1 finder ikke anvendelse på:

— foranstaltninger, der udelukkende træffes i henhold til fællesskabsbestemmelser om harmonisering

— foranstaltninger, som Kommissionen underrettes om i kraft af særlige bestemmelser

— foranstaltninger, som Kommissionen underrettes om på udkaststadiet i henhold til særlige fællesskabsbestemmelser

— foranstaltninger, såsom retssikrende foranstaltninger eller undersøgelser, der alene træffes med henblik på at fremme den i artikel 1 omhandlede egentlige foranstaltning

— foranstaltninger, der alene har til formål at beskytte den offentlige sædelighed eller den offentlige orden

— foranstaltninger, der vedrører brugte genstande, der på grund af alder eller brug er blevet uegnet til markedsføring eller til at forblive på markedet.

3. Er der anlagt sag til prøvelse af den i stk. 1 omhandlede egentlige foranstaltning, har dette i intet tilfælde opsættende virkning for anvendelsen af artikel 1.«

Nationale bestemmelser

17 I Italien er markedsføringen og anvendelsen af radioudstyr, herunder ikke-professionelle apparater, reguleret i Codice postale (herefter »postloven«), der er fastsat ved dekret fra republikkens præsident nr. 156 af 29. marts 1973 (GURI nr. 113 af 3.5.1973, s. 2), som ændret ved lov nr. 209 af 22. maj 1980 (GURI nr. 155 af 7.6.1980, s. 4988).

18 Lovens artikel 398 fastsætter bestemmelser vedrørende forebyggelsen og fjernelsen af forstyrrelser i radiotransmissionen og -modtagelsen. Bestemmelsen har i sin ændrede udgave følgende ordlyd:

»Produktion af eller indførsel til det nationale område med henblik på markedsføring eller anvendelse af enhver art af elektriske apparater eller udstyr, radioapparater eller elektriske ledninger og kabler, der ikke opfylder de

bestemmelser, der er fastsat med henblik på at forebygge og fjerne forstyrrelser af radiokommunikation, er forbudt.

Disse bestemmelser, der også fastsætter metoder for at efterprøve foreneligheden, offentliggøres ved dekret fra ministeren for post og telekommunikation i samarbejde med ministeren for industri, handel og håndværk i overensstemmelse med direktiver fra De Europæiske Fællesskaber.

Markedsføring og indførsel med henblik på handel af det i stk. 1 nævnte apparatur kræver udstedelse af godkendelsesattest, overensstemmelsesattest eller fremlæggelse af en erklæring om overensstemmelse som fastsat i det i stk. 2 nævnte dekret.

Ved dekret udstedt af ministeren for post og telekommunikation i samarbejde med ministeren for industri, handel og håndværk udpeges de organer eller institutioner, der udsteder overensstemmelsesmærker eller -attester som omhandlet i foregående stykke.«

19 De i postlovens artikel 398, stk. 2, omhandlede bestemmelser blev fastsat ved ministerielt dekret af 15. juli 1977 (GURI nr. 226 af 20.8.1977, s. 6104) om frekvenser, der er forbeholdt svagstrøms-radioelektriske apparater til udsendelse og modtagelse, som ændret ved ministerielt dekret af 8. november 1996 (GURI nr. 274 af 22.11.1996, s. 9), der fastsætter en forpligtelse til at forsyne varen med et mærke, der bekræfter postmyndighedernes godkendelse (herefter »Ministeriet for Kommunikation«).

20 I artikel 2 i ministerielt dekret af 15. juli 1977 bestemmes bl.a.:

»De i ovenstående artikel omhandlede apparater skal være godkendt af myndighederne på grundlag af de tekniske normer, der er fastsat i bilag 1 til dette dekret.

Godkendelsen angiver, hvortil apparatet anvendes, og godkendelsens kendetegn. Disse kendetegn angives på det mærke, der omhandles i postlovens artikel 334, stk. 2, litra c), i henhold til den i bilag 2 opstillede model.

Apparaternes brug er betinget af, at deres indehaver er i besiddelse af den nævnte godkendelse.«

21 Postlovens artikel 399, som ændret, fastsætter sanktioner for overtrædelse af bestemmelserne i lovens artikel 398. Bestemmelsen har følgende ordlyd:

»For overtrædelse af bestemmelserne i artikel 398 pålægges administrativ bøde på 15 000 — 300 000 ITL.

Såfremt den person, der har begået overtrædelsen enten er en producent eller importør af elektriske eller radioelektriske apparater eller udstyr, pålægges administrativ bøde på 50 000 — 1 000 000 ITL samt konfiskation af de varer og det apparatur, der ikke er i overensstemmelse med den i artikel 398 nævnte overensstemmelsesattest.«

22 Den italienske regering gennemførte ikke direktivet i national ret inden for den fastsatte frist. Det bestemmes imidlertid i cirkulære nr. GM/123709/4517/DL/CR af 17. april 2000 fra Ministeriet for Kommunikation (GURI nr. 101 af 3.5.2000, s. 67):

»1. Ministeriet for Kommunikation skal anvende bestemmelserne i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 1999/5/EF af 9. marts 1999 vedrørende markedsføring og ibrugtagning af teleterminal- og radioudstyr inden for de grænser, der er fastsat i direktivets artikel 1, stk. 4.

2. Ministeriet for Kommunikation træffer de nødvendige foranstaltninger for at forbyde apparater, der ikke er i overensstemmelse med de fastsatte betingelser, for at trække dem tilbage fra markedet, at udsætte deres anvendelse eller begrænse den frie bevægelighed heraf.«

Tvisten i hovedsagerne og de præjudicielle spørgsmål

Sag C-388/00

23 Radiosistemi er en italiensk virksomhed, der fremstiller modelbiler med forbrændingsmotorer eller elektriske motorer, der kan fjernstyres ved hjælp af fjernstyringsapparater. Virksomheden fremstiller modelbilerne, men ikke fjernstyringsapparaterne, der indføres, da der ikke er nogen producenter på det nationale marked.

24 Den 2. og 8. februar 2000 indfandt tjenestemænd fra Liguriens postpoliti sig hos forskellige detailhandlere i Genova (Italien) og foretog administrativ beslaglæggelse af et vist antal fjernstyringsapparater, der var markedsført i Italien af Radiosistemi, der havde opkøbt dem i andre medlemsstater. Beslaglæggelsen skete med den begrundelse, at varerne ikke var forsynet med det i postlovens artikel 398 omhandlede godkendelsesmærke.

25 Postpolitiet sigtede ved anklageskrifter af 18. februar 2000 Radiosistemi som sælger af de beslaglagte apparater for ikke at have overholdt postlovens artikel 398 og 399 og pålagde Radiosistemi en administrativ bøde på 100 000 ITL for hver konstateret overtrædelse.

26 Radiosistemi påklagede disse afgørelser over for Prefetto di Genova (præfekten i Genova) og fremsatte begæring om ophævelse af beslaglæggelsen af fjernstyringsapparaterne, idet virksomheden gjorde gældende, at det fremgik af den sagkyndige undersøgelse, der var blevet gennemført af den administrative myndighed, som havde foretaget beslaglæggelsen, at de beslaglagte apparater teknisk stemte overens med de gældende nationale bestemmelser, da de kun kunne anvendes på de tilladte radiofrekvenser og var forskriftsmæssigt forsynet med »CE«-mærket.

27 Ved kendelse af 20. april 2000 afviste Prefetto di Genova klagen og begæringen om ophævelsen af beslaglæggelsen og pålagde Radiosistemi at betale en bøde på 330 000 ITL for overtrædelserne. Afgørelsen var navnlig begrundet med, at det forhold, at varerne ikke var forsynet med det nationale typegodkendelsesmærke, i sig selv udgjorde en overtrædelse af postlovens artikel 398, og at denne bestemmelse var i overensstemmelse med fællesskabsbestemmelserne.

28 Den 14. juni 2000 anfægtede Radiosistemi præfektens kendelse ved Giudice di pace di Genova, idet virksomheden gjorde gældende, at Prefetto di Genova havde foranstaltet konfiskation af de beslaglagte varer, der således risikerede at blive

destrueret, og fremsatte begæring om udsættelse af den anfægtede foranstaltning som foreløbigt retsmiddel. Giudice de pace tog denne begæring til følge ved kendelse af 15. juni 2000.

29 Radiosistemi anførte vedrørende realiteten først, at de pågældende apparater var i overensstemmelse med gældende nationale og fællesskabsretlige bestemmelser, og at bøden, beslaglæggelsen, den efterfølgende konfiskation og destruktion af apparaterne udgjorde foranstaltninger, der var i strid med det proportionalitetsprincip, der var garanteret i Fællesskabets retsorden. Selskabet anførte endvidere, at præfektens kendelse var blevet afsagt den 20. april 2000, altså efter udløbet af fristen for gennemførelse af direktivet den 8. april 2000, hvorfor kendelsen ligeledes tilsidesatte direktivet.

30 Prefetto di Genova, der indtrådte i sagen, fremlagde for den nationale ret meddelelserne af 24. marts og 14. juli 2000 fra Ministeriet for Kommunikation. Det fremgår af meddelelsen af 24. marts 2000, at »inspektørkontorets rapport bekræfter, at fjernstyringsapparaterne [der var genstand for beslaglæggelsen] anvendte de frekvenser, der var forbeholdt dem, men [denne rapport] kan ikke erstatte den godkendelse, som Generaldirektoratet for Planlægning og Forvaltning af Frekvenser under Ministeriet for Kommunikation har kompetence til at meddele«. Hvad angår meddelelsen af 14. juli 2000 angives det heri, at underretningen i henhold til direktivets artikel 6, stk. 4, med henblik på markedsføring af den type apparater, der er genstand for beslaglæggelsen, først skete den 26. maj 2000, altså efter at præfekten havde truffet den anfægtede afgørelse.

31 Den nationale ret fastslog navnlig, at Radiosistemi havde tilsidesat postlovens artikel 398, ikke fordi selskabet havde indført og markedsført apparater, der objektivt ikke svarede til de tekniske normer, der var fastsat for at forebygge og fjerne forstyrrelser i modtagelsen og transmissionen af radiobølger (anvendelse af tilladte frekvenser og overholdelse af den elektromagnetiske forenelighed), men udelukkende af den grund, at de markedsførte apparater ikke var forsynet med det nationale typegodkendelsesmærke. Ved den sagkyndige undersøgelse, som

ministeriet derefter foretog, blev det fastslået, at apparaterne anvendte frekvenser, der var tilladte i henhold til de gældende bestemmelser og var i overensstemmelse med de harmoniserede standarder for elektromagnetisk kompatibilitet, således som »CE«-mærkningen bekræftede.

32 Da den nationale ret fandt, at en fortolkning af fællesskabsretten er nødvendig for sagens afgørelse, har den udsat sagen og forelagt Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Er Fællesskabets retsorden, herunder de uskrevne fællesskabsretlige grundsætninger, i overensstemmelse med nationale bestemmelser og/eller en national forvaltningspraksis, hvorefter det, idet det overlades forvaltningen efter et skøn at gennemføre vurderingen af overensstemmelse med henblik på markedsføring og ibrugtagning af radioapparater, forbydes de erhvervsdrivende uden den nationale godkendelse at importere, markedsføre eller med henblik på salg besidde radioapparater uden adgang til på lignende og mindre byrdefuld måde at godtgøre, at disse apparater opfylder kravene i national ret vedrørende en hensigtsmæssig udnyttelse af radiofrekvenser?

2) Er der ved Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 1999/5/EF af 9. marts 1999 tillagt private rettigheder, som disse kan gøre gældende ved de nationale domstole, også selv om dette direktiv ikke formelt inden fristen for dets gennemførelse i national ret udløb, var blevet gennemført i den nationale retsorden?

Og er i bekræftende fald artikel 7, stk. 2, i dette direktiv forenelig med opretholdelsen af bestemmelser og/eller praksis i den nationale retsorden, hvorefter det efter den 8. april 2000 er forbudt at markedsføre og/eller ibrugtage radioapparater, der ikke er forsynet med et nationalt godkendelsesmærke, selv om det er konstateret eller uden vanskelighed kan konstateres, at der herved er tale om en effektiv og korrekt anvendelse af det i den nationale retsorden tilladte radiofrekvensbånd?

3) Hvorledes skal begrebet »foranstaltning« i artikel 1 i Europa-Parlamentets og Rådets beslutning nr. 3052/95/EF af 13. december 1995 fortolkes? Kan dette begreb omfatte opretholdelse af en administrativ beslaglæggelse af en bestemt model eller en bestemt type af varer, der lovligt er markedsført i en anden medlemsstat, når de nationale myndigheder, der har kompetencen til at gennemføre teknisk kontrol, har konstateret, at disse varer er i overensstemmelse med de nationale bestemmelser og fællesskabsrettens bestemmelser, og når de bevismæssige formål med beslaglæggelsen dermed er fuldstændig opfyldt?

4) Er Fællesskabets retsorden også for så vidt angår forbuddet mod forskelsbehandling og proportionalitetsprincippet forenelig med regler om sanktioner som dem, der indeholdes i artikel 399 i den italienske postlov (dekret fra republikkens præsident nr. 156 af 29.3.1973)?«

Sag C-429/00

33 Ved kendelse af 11. november 2000, der er afsagt i en tvist mellem de samme parter som i sag C-388/00, har Giudice di pace forelagt Domstolen fire præjudicielle spørgsmål med væsentligt samme ordlyd som dem, der er stillet i denne sidstnævnte sag.

34 Det fremgår af de sagsakter, der er indgået til Domstolens Justitskontor, at denne tvist vedrører en beslaglæggelse af varer, der svarer til den i sag C-388/00 omhandlede. De to sager er ved kendelse afsagt af Domstolens præsident den 14. december 2000 blevet forenet med henblik på den skriftlige og mundtlige forhandling og domsafsigelsen.

35 Under disse omstændigheder må de to anmodninger om præjudiciel afgørelse besvares ens.

Det første spørgsmål

36 Den nationale ret ønsker med det første spørgsmål nærmere bestemt oplyst, om fællesskabsretten er til hinder for bestemmelser og/eller national administrativ praksis, hvorefter det, idet det overlades forvaltningen efter et skøn at gennemføre vurderingen af overensstemmelse med henblik på markedsføring og ibrugtagning af radioudstyr, forbydes de erhvervsdrivende uden den nationale godkendelse at importere, markedsføre eller med henblik på salg at besidde radioapparater, uden at der er adgang til på en lignende og mindre byrdefuld måde at godtgøre, at disse apparater opfylder kravene i national ret vedrørende en hensigtsmæssig udnyttelse af radiofrekvenser.

37 Da de faktiske omstændigheder i tvisten i hovedsagen i hvert fald delvis fandt sted før den 7. april 2000, på hvilken dato fristen for gennemførelse af direktivet i national ret udløb, og Den Italienske Republik ikke havde gennemført direktivet, må det fastslås, at det første spørgsmål vedrører den på denne dato gældende fællesskabsret, således at der må ses bort fra direktivets eventuelle virkninger.

38 Foreneligheden af bestemmelser som dem i hovedsagen skal derfor undersøges i forhold til artikel 28 EF.

39 I henhold til artikel 28 EF er kvantitative indførselsrestriktioner såvel som alle foranstaltninger med tilsvarende virkning forbudt mellem medlemsstaterne. Ifølge Domstolens faste praksis anses enhver national foranstaltning, der direkte eller indirekte, aktuelt eller potentielt, kan hindre handelen inden for Fællesskabet for en foranstaltning med tilsvarende virkning som kvantitative indførsels-

restriktioner (jf. navnlig dom af 11.7.1974, sag 8/74, Dassonville, Sml. s. 837, præmis 5, og af 13.3.2001, sag C-379/98, PreussenElektra, Sml. I, s. 2099, præmis 69).

40 Ifølge artikel 30 EF er artikel 28 EF imidlertid ikke til hinder for sådanne forbud eller restriktioner vedrørende indførsel, der bl.a. er begrundet i hensynet til den offentlige sikkerhed, idet disse forbud eller restriktioner hverken må udgøre et middel til vilkårlig forskelsbehandling eller en skjult begrænsning af samhandelen mellem medlemsstaterne.

41 Det skal endvidere bemærkes, at ifølge lige så fast retspraksis (jf. navnlig dom af 20.2.1979, sag 120/78, Rewe-Zentral, benævnt »Cassis de Dijon«, Sml. s. 649, præmis 8) må, når der ikke findes nogen fælles ordning for de pågældende produkter, de hindringer for samhandelen inden for Fællesskabet, der beror på forskelle i de nationale lovgivninger, accepteres, i det omfang en sådan national ordning, der gælder uden forskel for indenlandske og importerede produkter, kan begrundes som værende nødvendig for at tilgodese tvingende fællesskabsretlige krav, såsom beskyttelsen af brugerne og den hensigtsmæssige udnyttelse af det offentlige telekommunikationsnet (jf. dom af 13.12.1991, sag C-18/88, GB-Inno-BM, Sml. I, s. 5941, præmis 30 og 31).

42 Selv om nationale bestemmelser er omfattet af et af de tilfælde, der udtrykkeligt er nævnt i artikel 30 EF, eller af tvingende krav, der er anerkendt i retspraksis, kan sådanne bestemmelser, der fraviger artikel 28 EF, kun være berettigede, hvis de er nødvendige for at sikre det lovlige formål, og hvis denne beskyttelse ikke kan opnås ved midler, der er mindre indgribende over for de frie varebevægelser inden for Fællesskabet (jf. bl.a. dom af 2.3.1983, sag 155/82, Kommissionen mod Belgien, Sml. s. 531, præmis 12, og GB-Inno-BM-dommen, præmis 33).

43 I denne forbindelse har Domstolen allerede fastslået, at en medlemsstats bestemmelser, der forbyder indførsel, markedsføring eller besiddelse med henblik på salg af radioudstyr, der ikke er forsynet med et nationalt typegodkendelsesmærke, såsom bestemmelserne i hovedsagen, er en foranstaltning med tilsvarende virkning som en kvantitativ indførselsrestriktion i henhold til artikel 28 EF (jf. dom af 24.3.1994, sag C-80/92, Kommissionen mod Belgien, Sml. I, s. 1019, præmis 21).

44 Det er ganske vist korrekt, at den nationale godkendelse af radioudstyr kan være berettiget i hensynet til den offentlige sikkerhed og i tvingende krav vedrørende den det offentlige telekommunikationsnets hensigtsmæssige funktion. Det er imidlertid ubestridt, at udstyr som det i hovedsagen omhandlede er i overensstemmelse med nationale bestemmelser om den hensigtsmæssige udnyttelse af radiofrekvenser i indførselsmedlemsstaten.

45 Det fremgår dog ikke desto mindre af forelæggelseskendelsen, at de nationale bestemmelser alene giver den erhvervsdrivende mulighed for at godtgøre, at udstyret er overensstemmende, ved, at udstyret forsynes med det nationale typegodkendelsesmærke. Et sådant krav står imidlertid i klart misforhold til det forfulgte formål, idet det ikke giver den erhvervsdrivende mulighed for på en mindre byrdefuld måde at godtgøre, at udstyret er i overensstemmelse med de nationale betingelser, og når det indebærer en gentagelse af kontrol, der allerede er blevet foretaget i en anden medlemsstat.

46 Det følger af ovenstående, at nationale bestemmelser som de i hovedsagen omhandlede hverken kan begrundes i henhold til artikel 30 EF eller i henhold til tvingende krav, der er anerkendt i retspraksis.

47 Det første spørgsmål skal derfor besvares med, at artikel 28 EF er til hinder for bestemmelser og national administrativ praksis, hvorefter det, idet det overlades forvaltningen efter et skøn at gennemføre vurderingen af overensstemmelse med

henblik på markedsføring og ibrugtagning af radioudstyr, forbydes de erhvervsdrivende uden den nationale godkendelse at importere, markedsføre eller med henblik på salg at besidde radioapparater, uden at der er adgang til på en lignende og mindre byrdefuld måde at godtgøre, at disse apparater opfylder kravene i national ret vedrørende en hensigtsmæssig udnyttelse af radiofrekvenser.

Det andet spørgsmål

48 Den nationale ret ønsker med første del af det andet spørgsmål oplyst, om direktivet tillægger private rettigheder, som disse kan gøre gældende ved de nationale domstole, selv om direktivet ikke formelt var blevet gennemført i den nationale retsorden inden fristen herfor.

49 Ifølge fast retspraksis kan borgerne i alle tilfælde, hvor bestemmelser i et direktiv ud fra et indholdsmæssigt synspunkt fremstår som ubetingede og tilstrækkeligt præcise, ved de nationale domstole påberåbe sig disse bestemmelser over for staten, enten når denne ikke rettidigt har gennemført direktivet i national ret, eller når den ikke har gennemført det korrekt (jf. dom af 19.1.1982, sag 8/81, Becker, Sml. s. 53, præmis 25, og af 26.9.2000, sag C-134/99, IGI, Sml. I, s. 7717, præmis 36).

50 Det må derfor undersøges, om visse bestemmelser i direktivet er så ubetingede og tilstrækkeligt præcise, som krævet i den retspraksis, der er omtalt i ovenstående præmis (Becker-dommen, præmis 29).

51 I denne forbindelse forekommer direktivets artikel 6, stk. 1, artikel 7, stk. 1, og artikel 8, stk. 1, særligt relevante for afgørelsen af tvisten i hovedsagen. Artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, vedrører henholdsvis den generelle markedsføring og ibrugtagning af apparater. Artikel 8, stk. 1, vedrører derimod den specifikke markedsføring og ibrugtagning af apparater, der er forsynet med den i direktivet omhandlede »CE«-mærkning. Henset til direktivets ordlyd og opbygning udelukker disse bestemmelser tilsyneladende ikke hinanden. Da de i hovedsagen omhandlede apparater ifølge forelæggelseskendelsen er forsynet med »CE«-mærke, kan tvisten være omfattet af både direktivets artikel 8, stk. 1, og artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1.

52 Direktivets artikel 6, stk. 1, første punktum, pålægger medlemsstaterne at sikre, at apparaturet kun kan markedsføres, hvis det opfylder de relevante væsentlige krav i artikel 3 og de øvrige relevante bestemmelser i direktivet. Det bestemmes i artikel 6, stk. 1, andet punktum, at apparaturet ikke må underkastes yderligere national regulering for så vidt angår markedsføringen.

53 Dette forbud i direktivets artikel 6, stk. 1, andet punktum, er klart og præcist. Hvad angår dets ubetingede karakter er det korrekt, at direktivets artikel 6, stk. 4, ved radioudstyr, der benytter frekvensbånd, hvis brug ikke er harmoniseret, pålægger den person, der er ansvarlig for markedsføringen heraf, at underrette den nationale myndighed, der i den pågældende medlemsstat er ansvarlig for frekvensbåndforvaltning, om, at udstyret påtænkes markedsført på det nationale marked. Denne formelle bestemmelse vedrører indførelsen af direktivets ordninger i national ret, men den giver på ingen måde medlemsstaterne mulighed for at fastsætte betingelser for eller begrænse forbuddet i direktivets artikel 6, stk. 1, andet punktum.

54 Det følger heraf, at forbuddet i direktivets artikel 6, stk. 1, andet punktum, er formuleret så ubetinget og tilstrækkeligt præcist til, at det kan påberåbes af borgerne ved de nationale retter.

55 Direktivets artikel 7, stk. 1, pålægger medlemsstaterne at tillade ibrugtagning af apparatur, når det er i overensstemmelse med de relevante væsentlige krav i artikel 3 og andre relevante bestemmelser i direktivet. Denne bestemmelse forudsætter klart, at de berørte borgere skal kunne bevise det pågældende apparaturs overensstemmelse med de relevante bestemmelser i direktivet, hvilket medfører en lige så klar forpligtelse for de kompetente nationale myndigheder til at undersøge de beviser, der herved fremlægges.

56 Direktivets artikel 7, stk. 2, bestemmer, at »[u]anset stk. 1« kan medlemsstaterne kun begrænse ibrugtagning af radioudstyr af visse afgrænsede opregnede årsager, nemlig begrundelser forbundet med en effektiv og korrekt brug af frekvensbåndet, hindring af skadelig interferens eller hensynet til den offentlige sundhed. Denne fravigelse forudsætter, at den pågældende medlemsstat foretager en undersøgelse af de foreliggende faktiske forhold, og den fritager ikke medlemsstaten fra forpligtelsen i bestemmelsens stk. 1 til at undersøge alle beviser vedrørende det pågældende apparaturs overensstemmelse. Bestemmelsen vedrører således ikke nationale bestemmelser, der fastsætter, at varer skal forsynes med et nationalt typegodkendelsesmærke uden mulighed for at kontrollere apparaters overensstemmelse med materielle bestemmelser vedrørende deres brug.

57 Det følger heraf, at direktivets artikel 7, stk. 1, er ubetinget og tilstrækkeligt præcis til, at bestemmelsen kan påberåbes af borgerne ved de nationale domstole, når den ikke er gennemført inden for fristen.

58 Direktivets artikel 8, stk. 1, pålægger medlemsstaterne ikke at forbyde, begrænse eller hindre markedsføring og ibrugtagning på deres område af apparatur, der er forsynet med den i direktivet omhandlede »CE«-mærkning. Det forhold, at varen er forsynet med dette mærke, indebærer en formodning for, at det pågældende apparatur er i overensstemmelse med alle direktivets bestemmelser. Denne

bestemmelse fastsætter således en klar og præcis forpligtelse for medlemsstaterne til at anerkende markedsføring og ibrugtagning på deres område af apparatur, der er forsynet med dette mærke.

59 Denne forpligtelse berører ganske vist »ikke artikel 6, stk. 4, artikel 7, stk. 2, eller artikel 9, stk. 5«. Under disse omstændigheder opstår spørgsmålet om, hvorvidt dette forbehold bibringer forpligtelsen i direktivets artikel 8, stk. 1, første punktum, en betinget karakter.

60 Det bemærkes først, at direktivets artikel 6, stk. 4, hvilket fremgår af denne doms præmis 53, udgør en formel bestemmelse vedrørende indførelsen heraf i national ret. Når direktivet ikke er gennemført inden for den fastsatte frist, er denne bestemmelse ikke egnet til at give medlemsstaterne mulighed for at fravige den frie bevægelighed for apparater, der er forsynet med det »CE«-mærke, som forudsat i artikel 8, stk. 1.

61 Som det dernæst fremgår af denne doms præmis 56, giver direktivets artikel 7, stk. 2, medlemsstaterne mulighed for at fravige retten til at ibrugtage radioudstyr af visse bestemte afgrænsede årsager, der ikke omfatter kravet om et nationalt typegodkendelsesmærke uden kontrol af de pågældende apparaters materielle overensstemmelse.

62 Endelig giver direktivets artikel 9, stk. 5, en medlemsstat mulighed for at forbyde eller begrænse markedsføringen af radioudstyr, der kan skabe skadelig interferens. Denne bestemmelse vedrører ligesom direktivets artikel 7, stk. 2, en situation, der ikke svarer til situationen i tvisten i hovedsagen, hvori det på ingen måde påstås, at de pågældende apparater kan skabe skadelig interferens. Det er tværtimod ubestridt, at apparaterne er i overensstemmelse med de nationale

bestemmelser om hensigtsmæssig udnyttelse af radiofrekvenser. Artikel 9, stk. 5, giver ikke i en sådan situation medlemsstaterne mulighed for at forbyde eller begrænse den frie bevægelighed for apparater i henhold til direktivets artikel 8, stk. 1.

63 Det følger heraf, at forbeholdet vedrørende direktivets artikel 6, stk. 4, artikel 7, stk. 2, og artikel 9, stk. 5, ikke giver retten til fri bevægelighed for apparater i henhold til direktivets artikel 8, stk. 1, en betinget karakter. Denne sidstnævnte bestemmelse er derfor ubetinget og tilstrækkeligt præcis til, at den kan påberåbes af borgerne ved de nationale domstole i tilfælde, hvor direktivet ikke er gennemført inden for den fastsatte frist.

64 Den nationale ret ønsker med anden del af det andet spørgsmål oplyst, om direktivets artikel 7, stk. 2, giver mulighed for at opretholde bestemmelser og/eller praksis i den nationale retsorden, hvorefter det efter den 8. april 2000 er forbudt at markedsføre og/eller ibrugtage radioudstyr, der ikke er forsynet med et nationalt typegodkendelsesmærke, selv om det er fastslået eller uden vanskelighed kan fastslås, at der dermed bliver tale om en effektiv og korrekt anvendelse af det i den nationale retsorden tilladte radiofrekvensbånd.

65 Dette spørgsmål må af de årsager, der er redegjort for i denne doms præmis 56 og 61, besvares benægtende.

66 Det andet spørgsmål skal derfor besvares med, at bestemmelserne i direktivets artikel 6, stk. 1, andet punktum, artikel 7, stk. 1, og artikel 8, stk. 1, giver borgerne rettigheder, der kan gøres gældende ved de nationale retter, selv om direktivet ikke i sig selv formelt er blevet gennemført i national ret inden den fastsatte frist herfor, og at direktivets artikel 7, stk. 2, ikke giver mulighed for at opretholde bestemmelser eller praksis i den nationale retsorden, hvorefter det

efter den 8. april 2000 er forbudt at markedsføre eller ibrugtage radioudstyr, der ikke er forsynet med et nationalt typegodkendelsesmærke, selv om det er fastslået eller uden vanskelighed kan fastslås, at der dermed bliver tale om en effektiv og korrekt anvendelse af det i den nationale retsorden tilladte radiofrekvensbånd.

Det tredje spørgsmål

67 Den nationale rets tredje spørgsmål vedrører rækkevidden af begrebet »foranstaltning« i den forstand, hvori det anvendes i artikel 1 i beslutning nr. 3052/95. Retten spørger nærmere bestemt, om dette begreb omfatter opretholdelsen af en administrativ beslaglæggelse af en bestemt model eller en bestemt type af varer, der lovligt er markedsført i en anden medlemsstat, når de nationale myndigheder, der har kompetencen til at gennemføre teknisk kontrol, har fastslået, at varerne er i overensstemmelse med de nationale og fællesskabsretlige bestemmelser, og når de bevismæssige formål med beslaglæggelsen dermed er fuldstændigt opfyldt.

68 Artikel 1 i beslutning nr. 3052/95 vedrører de foranstaltninger, hvorved en medlemsstat hindrer den frie bevægelighed for varer, der lovligt er fremstillet eller markedsført i en anden medlemsstat. Ifølge beslutningens artikel 2, tredje led, defineres begrebet foranstaltning som »enhver foranstaltning, bortset fra en retsafgørelse«. Dette begreb omfatter derfor enhver foranstaltning, som en medlemsstat træffer, med undtagelse af retsafgørelser, der har til formål at begrænse den frie bevægelighed for varer, der er lovligt fremstillet eller markedsført i en anden medlemsstat, uanset dens form eller hvilken myndighed den stammer fra.

69 I henhold til artikel 1 i beslutning nr. 3052/95 skal Kommissionen underrettes om en sådan foranstaltning, når den direkte eller indirekte bevirker bl.a. et generelt forbud, et afslag på markedsføringstilladelse eller en tilbagetrækning fra

markedet. I det omfang bestemmelsen forbyder indførslen eller markedsføringen af varer, der ikke er forsynet med et nationalt typegodkendelsesmærke, er en national bestemmelse som postlovens artikel 398 omfattet af denne underretningspligt.

70 Hvad angår beslaglæggelse, der foretages i henhold til en sådan bestemmelse, bemærkes, at artikel 3, stk. 2, i beslutning nr. 3052/95 i fjerde led bestemmer, at artikel 1 ikke finder anvendelse på foranstaltninger, såsom retssikrende foranstaltninger eller undersøgelser, der alene træffes med henblik på at fremme den i artikel 1 omhandlede egentlige foranstaltning.

71 Det følger heraf, at en beslaglæggelse, hvis varighed er begrænset til det nødvendige for at kontrollere de pågældende varers overensstemmelse, både som retssikrende foranstaltning eller undersøgelse, ikke omfattes af artikel 1 i beslutning nr. 3052/95. Når beslaglæggelsen derimod udstrækkes herudover, som det er tilfældet i hovedsagen, er den ikke omfattet af undtagelsen i den nævnte beslutnings artikel 3, stk. 2, fjerde led, og Kommissionen skal have underretning herom i henhold til beslutningens artikel 1.

72 Såfremt en sådan beslaglæggelse efterfølges af andre foranstaltninger af samme art, såsom en beslutning om endelig konfiskation, er der ikke pligt til at underrette Kommissionen. Det fremgår nemlig af artikel 3, stk. 1, andet led, i beslutning nr. 3052/95, at når en bestemt produktmodel eller -type er omfattet af flere foranstaltninger, der træffes på samme materielle grundlag og efter identiske procedurer, gælder underretningspligten kun den af foranstaltningerne, der først blev truffet.

73 Det tredje spørgsmål skal derfor besvares med, at begrebet »foranstaltning« i den forstand, hvori det anvendes i artikel 1 i beslutning nr. 3052/95, omfatter alle foranstaltninger, med undtagelse af retsafgørelser, der træffes af en medlemsstat, og som har til formål at begrænse de frie varebevægelser, når disse lovligt er

fremstillet eller markedsført i en anden medlemsstat. Opretholdelsen af en administrativ beslaglæggelse af en bestemt model eller en bestemt type af varer, der lovligt er markedsført i en anden medlemsstat, når de nationale myndigheder, der har kompetencen til at gennemføre teknisk kontrol, har fastslået, at varerne er i overensstemmelse med de nationale og fællesskabsretlige bestemmelser, og når de bevismæssige formål med beslaglæggelsen dermed er fuldstændigt opfyldt, er omfattet af begrebet »foranstaltning«, som Kommissionen skal underrettes om i henhold til den nævnte bestemmelse.

Det fjerde spørgsmål

74 Den nationale ret ønsker med det fjerde spørgsmål nærmere bestemt oplyst, om fællesskabsretten, navnlig forbuddet mod forskelsbehandling og proportionalitetsprincippet, er til hinder for en sanktionsordning som den i postlovens artikel 399 fastsatte.

75 Postlovens artikel 399 bestemmer, at der ved overtrædelse af bestemmelserne i lovens artikel 398 pålægges bøder og konfiskeres udstyr, der ikke er i overensstemmelse med den godkendelsesattest, der indføres ved bestemmelsen.

76 Det skal bemærkes, at denne sag vedrører en situation, hvor de gældende nationale bestemmelser kræver, at varerne forsynes med et nationalt typegodkendelsesmærke, uden at de pågældende varers overensstemmelse kan bevises på en anden måde.

77 Som fastslået ved besvarelsen af det første og det andet spørgsmål, er sådanne bestemmelser i strid med artikel 28 EF, for så vidt angår tiden forud for udløbet af fristen for gennemførelse af direktivet, og efter denne dato er de, da direktivet ikke er blevet gennemført i national ret, uforenelige med flere direktivbestemmelser, der har umiddelbar virkning.

78 Ifølge Domstolens faste praksis er den strafferetlige eller en anden sanktion for overtrædelse af en national restriktiv foranstaltning, der er erklæret uforenelig med fællesskabsretten, lige så uforenelig med fællesskabsretten som selve restriktionen (jf. dom af 28.3.1979, sag 179/78, Rivoira m.fl., Sml. s. 1147, præmis 14, og af 16.12.1981, sag 269/80, Tymen, Sml. s. 3079, præmis 16 og 17).

79 Af denne grund må en sanktionsordning, der har til formål at sikre gennemførelsen af nationale bestemmelser, der ikke er i overensstemmelse med fællesskabsbestemmelserne, anses for at være i strid med fællesskabsretten, uden at det er nødvendigt at bedømme dens overensstemmelse med forbuddet mod forskelsbehandling eller proportionalitetsprincippet.

80 Det fjerde spørgsmål skal derfor besvares med, at når nationale bestemmelser er blevet fundet i strid med fællesskabsretten, er det ligeledes i strid med fællesskabsretten at pålægge bøder eller andre tvangsforanstaltninger på grund af en overtrædelse af disse bestemmelser.

Sagsomkostningerne

81 De udgifter, der er afholdt af Det Forenede Kongeriges regering og af Kommissionen, som har afgivet indlæg for Domstolen, kan ikke erstattes. Da sagernes behandling i forhold til hovedsagernes parter udgør et led i de sager, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne.

På grundlag af disse præmisser

kender

DOMSTOLEN (Sjette Afdeling)

vedrørende de spørgsmål, der er forelagt af Giudice di Pace di Genova ved kendelser af 16. oktober og 11. november 2000, for ret:

1) Artikel 28 EF er til hinder for bestemmelser og national administrativ praksis, hvorefter det, idet det overlades forvaltningen efter et skøn at gennemføre vurderingen af overensstemmelse med henblik på markedsføring og ibrugtagning af radioudstyr, forbydes de erhvervsdrivende uden den nationale godkendelse at importere, markedsføre eller med henblik på salg at besidde radioapparater, uden at der er adgang til på en lignende og mindre byrdefuld måde at godtgøre, at disse apparater opfylder kravene i national ret vedrørende en hensigtsmæssig udnyttelse af radiofrekvenser.

2) Bestemmelserne i artikel 6, stk. 1, andet punktum, artikel 7, stk. 1, og artikel 8, stk. 1, i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 1999/5/EF af 9. marts 1999 om radio- og teleterminaludstyr samt gensidig anerkendelse af udstyrets overensstemmelse giver borgerne rettigheder, der kan gøres gældende ved de nationale retter, selv om direktivet ikke i sig selv formelt er blevet gennemført i national ret inden den fastsatte frist herfor. Direktivets artikel 7, stk. 2, giver ikke mulighed for at opretholde bestemmelser eller praksis i den nationale retsorden, hvorefter det efter den 8. april 2000 er

forbudt at markedsføre eller ibrugtage radioudstyr, der ikke er forsynet med et nationalt typegodkendelsesmærke, selv om det er fastslået eller uden vanskelighed kan fastslås, at der herved er tale om en effektiv og korrekt anvendelse af det i den nationale retsorden tilladte radiofrekvensbånd.

3) Begrebet »foranstaltning« i den forstand, hvori det anvendes i artikel 1 i Europa-Parlamentet og Rådets beslutning nr. 3052/95/EF af 13. december 1995 om indførelse af en ordning for gensidig information om nationale foranstaltninger, der fraviger princippet om frie varebevægelser inden for Fællesskabet, omfatter alle foranstaltninger, med undtagelse af retsafgørelser, der træffes af en medlemsstat, og som har til formål at begrænse de frie varebevægelser, når disse lovligt er fremstillet eller markedsført i en anden medlemsstat. Opretholdelsen af en administrativ beslaglæggelse af en bestemt model eller en bestemt type af varer, der lovligt er markedsført i en anden medlemsstat, når de nationale myndigheder, der har kompetencen til at gennemføre teknisk kontrol, har fastslået, at varerne er i overensstemmelse med de nationale og fællesskabsretlige bestemmelser, og når de bevismæssige formål med beslaglæggelsen dermed er fuldstændigt opfyldt, er omfattet af begrebet »foranstaltning«, som Kommissionen skal underrettes om i henhold til den nævnte bestemmelse.

4) Når nationale bestemmelser er blevet fundet i strid med fællesskabsretten, er det ligeledes i strid med fællesskabsretten at pålægge bøder eller andre tvangsforanstaltninger på grund af en overtrædelse af disse bestemmelser.

Macken Colneric Puissochet

Skouris Cunha Rodrigues

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 20. juni 2002.

R. Grass

Justitssekretær

F. Macken

Formand for Sjette Afdeling